

er saa simpel, hvorledes kan det da være, at den er bleven saa vanskelig og indviklet, at der gives saamange og forskellige Meninger derom, at, som ogsaa den ærede Rigsdagsmand sagde, vor og alle fremmede Lovgivninger have bygget borgerlige Rettigheder paa kirkelig Grundvold og omvendt? I den første christne Tid var man slet ikke i Vilberede med Forholdet mellem Stat og Kirke; da forlangte de Christne kun for sig Frihed til at udøve deres Tro; men dengang da Christendommen blev den herskende Statsreligion, da gif det disse Frihedsmænd som saa mange Andre, naar de kom til Magten; de glemte den Frihed, som de havde forkyndt, da de vare i Mindretallet; Magten er sød, og man ansaae det for en hellig Pligt at tvinge Andre til at bekjende den samme Tro, man selv havde; da var det, som Luther sagde, at Sværdet og Vaalet bleve de bedste Guds Ords Forkyndere. Luther traadte bestemt op imod den Troes-Lære, som i den Tid havde uddannet sig, og ikke blot derimod, men ogsaa imod Troestvangen. Jeg kunde, naar her var Steedet og Tiden dertil, nævne mange Udtalelser, hvori han med sin sædvanlige skarpe og kraftige Stil har udtalt sig for den christelige Frihed; men jeg skal kun indskrænke mig til at nævne een Udtalelse fra den Tid, fra selve den augsburgske Troesbekjendelse, hvori det udtrykkeligt hedder, at den geistlige og verdslige Magt ikke maae sammenblandes og ikke kan sammenblandes, uden at derved den største og farligste Forvirring afstedkommes. Den lutheriske Lære trængte imidlertid dengang til Tyrsternes Beskyttelse; man lod sig nøie med at være sluppen for Pave- og Bispemagten, og man haabede paa Fremtiden. Imidlertid maatte allerede Luther inden sin Død udtale sine Klager i stærke Ord, men de bleve frugtesløse. Tyrsterne haandhævede vældigen den Tro, som de ansaae for den ene rette, ofte under Indskyldelse af de høie lutheriske Geistlige. Ogsaa her tillands have vi haft saadanne Tyrster, og det var jo ifølge Kongeloven en ligefrem Pligt vældelig at haandhæve den sande, den rette Tro, som de kaldte den. Ogsaa hertilands have vi seet Følgerne deraf. Vi have seet Folk skifte Overbeviisning med Tyrsterne, skifte Overbeviisning omtrent paa samme Maade,

som man skifter Klædningsstykker, naar de gaae af Mode. Det var ogsaa i disse Aarhundreder, at hine lærde Mænd fremstode, som med megen Skarpsindighed søgte at forene, hvad der ikke kunde forenes, søgte at bevise, hvad der ikke kunde bevises, Statskirkens Overensstemmelse med det Nye Testamente og med den lutheriske Lære. Det er disse Aarhundreder og disse lærde Mænds Tankegang, som det forekommer mig, at den ærede Rigsdagsmand for Rjøbenhavns 3die Valgfreds (D. Müller) gjorde sig til Talsmand for. Jeg skal nu gjerne indrømme, at der er noget overordentligt Friftende i at bruge Tvang i aandelige Sager; man synes saa let, at det er en hellig Forpligtelse, man har imod de Andre, som man troer ere paa den urette Vej; det er saa smukt, naar man kan frembringe een Tanke og eet Sind, og oveni købet det Sind, som man troer, der kræves af den højeste Gud; ethvert umodent Sværmeri, enhver forførende Vildfarelse holdes ude eller bliver i al Fald let kuet, saasnart de komme frem; Det kan ofte synes, som om Guds Rige allerede var kommet her paa Jorden, No og Fred hersker overalt, og det kan være meget skönt at see til, men hvad man ikke saa let seer, ialfald ikke uden ved nærmere Betragtning, det er, at denne Fred og denne No er kjøbt paa Mandens og Livets Bekostning, thi den Tvang, man udøver mod den personlige Overbeviisning — Tvangen være nu grovere, det være en raa legemlig Magt, eller en finere, det være den, som giver sig tilkjende ad Over-talelsens Vej, ved truende eller tillokkende Midler — enhver saadan Tvang krænker og sløver det aandelige Liv. Den frembringer enten en bevidstløs søvnliggende aandelig Tilstand, hvori det indvortes Liv glemmes over de udvortes Former, der, for at jeg skal bruge et Billede af en Mand, der levede i det forrige Aarhundrede (Claudius), som Wimpler vaie over Havets Overflade og tilkjendegive, at her ligger et herligt Skib med en rig Ladning begravet, en Tilstand, hvori det christelige Liv er vejet for en dødt Bekjendelse med Læberne, hvor man troer at opfylde Christi Bud, naar man lader sine Børn døbe og confirmere i rette Tid, naar man selv gaaer til Alters 2 Gange om Aaret og i Kirke paa Høitidsdagene, en Til-